

Joanna Gorzelana
Uniwersytet Zielonogórski

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
WARTOŚCI JĘZYKOWE I KULTUROWE
OBECNE W CZASOPIŚMIENICTWIE POLSKIM DO 1989 ROKU**

25 maja 2017 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej w Zielonej Górze odbyła się konferencja naukowa *Wartości językowe i kulturowe obecne w czasopiśmiennictwie polskim do 1989 roku*. Organizatorem przedsięwzięcia była Pracownia Badań nad Aksjologią w Języku i Kulturze, działająca w Instytucie Języka Polskiego Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Na konferencję przybyli prelegenci z kraju oraz pracownicy Uniwersytetu Zielonogórskiego. Goście reprezentowali pięć ośrodków naukowych z Polski, a spotkanie na naszym uniwersytecie dało możliwość wymiany myśli przez znawców zagadnienia. Posiedzenie otworzył JM Prorektor ds. Studenckich Uniwersytetu Zielonogórskiego prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski, głos zabrał także Dziekan Wydziału Humanistycznego dr hab. Sławomir Kufel, prof. UZ oraz Dyrektor Instytutu Filologii Polskiej dr hab. Marzanna Uździcka, prof. UZ, przybyłych zaś powitały organizatorki konferencji dr hab. Anastazja Seul, dr hab. Joanna Gorzelana i dr hab. Monika Kaczor. One dokonały także podsumowania obrad.

Sesja odbyła się w czterech częściach. Pierwsza z nich skupiona była wokół oświeceniowego periodyku „Monitor”. Najpierw dr hab. Małgorzata Dawidziak-Kładoczna (Uniwersytet Wrocławski) przedstawiła referat *Definicja retoryczna jako sposób wprowadzania nazw wartości w „Monitorze”*, wskazując na sposoby definiowania wartości i ich klasyfikację stosowaną w oświeceniu. Następnie dr hab. Violetta Jaros (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie) omówiła *Wartości społeczne w „Monitorze”*, do których zaliczyła wartości moralne (np. cnotę), polityczne (np. publiczne dobro i wolność), ekonomiczne (praca) i kulturowe (edukacja). Jako trzecia wystąpiła dr hab. Joanna Gorzelana (Uniwersytet Zielonogórski) i przedstawiła *Zmiany znaczeniowe leksemu parafianin, parafianka w epoce oświecenia na przykładzie czasopisma „Monitor”*. Odwołując się do użyc leksemów (w 10 rocznikach czasopisma), zwróciła uwagę na przesunięcie semantyczne, jakie zaszło właśnie w oświeceniu od znaczenia terytorialnego tych leksemów do odniesienia moralno-kulturowego. W dyskusji dotyczącej tej części zwrócono uwagę na uniwersalność wartości i antywartości (jak np. *lenistwo*) opisywanych w oświeceniowym periodyku.

W dalszej części obrad podjęte zostały zagadnienia wiążące się z wartościami w czasopismach XX wieku. W tematykę czasopism emigracyjnych wprowadziła mgr Ewelina

Górka (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej), przedstawiając referat *Wartości humanistyczne i estetyczne na łamach paryskiej „Kultury”*. Autorka zwróciła uwagę przede wszystkim na estetykę tekstów literackich publikowanych w pierwszych rocznikach tytułu. Kolejna prelegentka – dr hab. Katarzyna Węgorowska, prof. UZ (Uniwersytet Zielonogórski) – skoncentrowała się na wartościach, jakie były propagowane w przedwojennym czasopiśmie dla kobiet. Jej referat – *Kobieta wszechstronna utrwalona na łamach dwunastego numeru „Mojej Przyjaciółki” z 1939 roku* – sprowokował wiele pytań odnoszących się do współczesnych czasopism dla kobiet i wzorców osobowych w przedwojennej Polsce. Następnie dr Katarzyna Sokołowska (Uniwersytet w Białymstoku) w referacie *„Ochroniarze” kontra determinizm historyczny. Walka na wartości w „Turnieju Reporterów 74” białostockich „Kontrastów”* przedstawiła sposób, w jaki prezentowano problematykę ekologiczną w czasach PRL-u. Przyroda według polityki gospodarczej lat siedemdziesiątych XX wieku miała służyć pracującemu człowiekowi, który porządkował barbarzyństwo nieuporządkowanej natury. Z kolei mgr Marek Baron (Uniwersytet Opolski) w referacie *Wartości społeczno-moralne w czasopiśmie „Ateneum Kapłańskie” (na przykładzie artykułów ks. Stefana Wyszyńskiego z lat 1932-1939)* opisał wartości (np. rodzina, praca) i antywartości (np. kradzież, prostytutka), jakie były przedmiotem uwagi w okresie przedwojennym redaktora „Ateneum Kapłańskiego”.

W dalszej części obrad mgr Łukasz Kępa (Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie) w referacie *Odkrycia, czyli daleko jesteśmy z nauką? Wartości poznawcze w „Magazynie Polskim”* przedstawił metody wartościowania odkryć naukowych w czasach PRL-u. Zwracając uwagę na stosowaną nowomowę, podawał przykłady gloryfikacji pseudowartości poznawczych. Kolejny referent mgr Robert Dudziński (Uniwersytet Wrocławski) wystąpił z referatem *Grafomania, antykomunistyczna propaganda czy rozrywkowe widowisko? Cykl o Jamesie Bondzie w prasie polskiej lat 60.* W Polsce ten cykl filmów nie był dystrybuowany, a jego negatywne recenzje były tłumaczeniami obcych opinii. Referat mgr Anny Ast *Wartości społeczne i kulturowe obecne w „Przeglądzie Sportowym” w latach 1935-1945* wskazywał na wartości propagowane w pierwszym dziesięcioleciu czasopisma. Wzbudził on dyskusję, w której zwrócono m.in. uwagę na to, że dawniej tematyka zasad *fair play* w ogóle nie była podejmowana, gdyż stanowiła rzecz oczywistą.

Kolejne referaty dotyczyły wartości w czasach powojennych. Dr hab. Anastazja Seul (Uniwersytet Zielonogórski) wygłosiła referat *Świat wartości czy antywartości? (na podstawie czasopisma „Polonistyka” w latach 1948-1956)*. Odwołując się do podstawy programowej nauczania języka polskiego z tego okresu, omówiła ona takie propagowane w tym czasopiśmie postawy, jak m.in. miłość do socjalistycznej Polski i Związku Radzieckiego czy szacunek dla działaczy partyjnych. Referat wzbudził duże zainteresowanie, zarówno wśród młodszych, jak i starszych uczestników konferencji. Następnie przedstawiono dwa wystąpienia dotyczące tekstów z lat osiemdziesiątych XX wieku.

Dr Magdalena Idzikowska (Uniwersytet Zielonogórski) mówiła na temat: *Rodzina jako wartość w prasie społecznej lat 80. (na przykładzie „Magazynu Rodzinnego”)*. W jej referacie uwidoczniło się postrzeganie wartości rodziny – macierzyństwa i ojcostwa. W tym czasopiśmie zwracano uwagę na problemy rodzin niepełnych, zaznaczając, że ich funkcjonowanie jest trudne. W dyskusji prelegentka zwróciła uwagę na to, że czasopismo traktuje nie tylko matkę i ojca, ale także dziecko jako wartość. Należy zaznaczyć, że w żadnym numerze nie pojawiły się leksemy negatywnie określające dziecko, choć na przykład obraz teściowej był negatywny – zgodnie ze stereotypem. Ostatni referat *Dialog jako wartość społeczno-kulturowa (na przykładzie „Tygodnika Powszechnego” z roku 1989)* dr hab. Moniki Kaczor (Uniwersytet Zielonogórski) wskazywał na to, jak wartościowano dialog w roku okrągłego stołu. Referentka zwróciła uwagę na niejednoznaczną ocenę podejmowania dialogu. Jeśli był podejmowany z dotychczasowym wrogiem i prześladowcą, to był rozumiany przez niektórych jako zdrada wartości, w imię których walczono.

Obrazy miały charakter plenarny, co sprzyjało ożywionym dyskusjom. Rozmowy nad wystąpieniami toczyły się także w kularach, co potwierdza duże zaangażowanie słuchaczy w tematykę konferencji. Organizatorzy planują zorganizować kolejną, a pokłosiem pierwszej jest publikacja materiałów konferencyjnych *Wartości językowe i kulturowe obecne w czasopiśmiennictwie polskim do roku 1989*, red. J. Gorzelana, M. Kaczor, A. Seul, Zielona Góra 2018 („Prace Aksjologiczne. Język – Literatura – Kultura”, t. 1).